

**JYX**



**This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.**

**Author(s):** Pummi-Kuusela, Riitta-Ilona

**Title:** Aika aikaansa kutakin

**Year:** 2023

**Version:** Published version

**Copyright:** © Liikuntatieteellinen seura 2023

**Rights:** In Copyright

**Rights url:** <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

**Please cite the original version:**

Pummi-Kuusela, R.-I. (2023). Aika aikaansa kutakin. *Liikunta ja tiede*, 60(2), 64-65.

## arvioitua

tarjonnasta konserteissa, teattereissa ja elokuvissa sekä urheillessa – ja penkkiurheillessa. Radio tarjosi yhteyden paitsi olympiakisojen mittelöihin myös jo keväällä niin Holmenkollenin kuin Salpausselänkin hiihtoihin. Nyströmin tekstissä elämä vuoden 1952 Helsingissä näyttätty elävästi ja mukaansatempaavasti.

Vaikka *Helsinki 1952* ei tuo historian ammattilaiselle mitään erityistä uutta, on sen voima yksityiskohdissa, jotka kiehtovana lukupakettina avaavat kenelle tahansa lukijalle upean näkyvän 1940-luvun lopun ja 1950-luvun alun tapahtumiin. Myös teoksen kuvitus on monipuolinen ja informatiivinen. Ja lopuksi vielä yksityiskohta, joka sai tämän kirjoittajan nauramaan ääneen lähes vedet silmissä: *”Ui mei not sööv it uidhaut dhö könsent ov dhö älköhöl ösouseisön.”* Mistä on kysymys; vastaus löytyy kirjan sivulla 201.

**ERKKI VASARA, VTT**  
poliittisen historian dosentti  
Helsingin yliopisto  
erkki.vasara@helsinki.fi



## Juurihoitokirja

**Lasse Lehtinen. Keltamusta legenda – Kuopion Palloseuran 100 vuotta.**

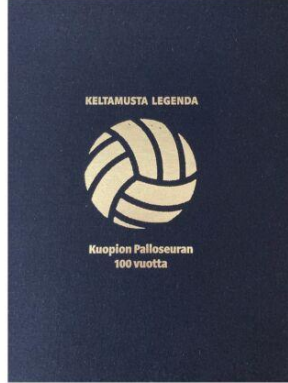
*KuPS Oy 2022, 287 s.*

**TÄMÄ ON NIITÄ KIRJOJA**, joita lukiessa vastuu on osin lukijalla. Ei siksi, että tässä olisi faktapuolen uskottavuusongelmia, vaan siksi, että lukijan pitää päättää miten tätä tarinointia asetuu lukemaan.

Lukeako kuten tietokirjaa – vai ottaako mukavasti soljuva kerronta ennemminkin tunnelman ja oman jatkoajattelun virittäjänä?

Kun kirja sanoo esipuheessaan olevansa juhlakirja, ei varsinainen historiateos, on viisainta ottaa jälkimmäinen asenne. Tätä helpottaa se, että kerronta on taattua **Lasse Lehtistä**. Teksti on helppolukuista, se on kytkee aiheensa laajalajaisesti yhteiskunnalliseen ympäristönsä, siinä on pientä gentlemaniversioista savolaista pilkettä – ja kaiken mukavan soljunnan seassa on herätteleviä yksityiskohtaisia huomioita.

Teos on urheilukirjojemme joukossa edukseen erottuva siksin, että tätä voi aivan hyvin lukea joko alusta loppuun kertarykäisillä ahmien – tai pitämällä olohuoneen pöydänkulmalla ja lukemalla palan sieltä, toisen täältä.



Tämän tyylin tarinointia on kiva lukea. Kirjan kuvitus on kekseliästä ja myös aluksi hieman hankalalta tuntunut konkreettinen kokokin kääntyy lukiessa eduksi. Ison kirjan ääreen asetuu aivan eri tavalla kuin normikokoisen.

Teos on siis hyvää urheilukulttuurihistoriaviihdettä.

Toki, kun tässä kuitenkin kirjoitetaan arviota tiedelehteen, on sanottava se, että tämä mielikuvien, tunnelmien ja yksityiskohtien miellyttävällä rytmillä etenevä kudelmä ei sittenkään sano aiheestaan kovinkaan paljoa uutta. Jänäni yksityiskohtia on, mutta ei teos varsinaisesti haasta mitään olemassa olevaa käsitystä aiheestaan.

Juhlakirja, jonka kustantajana on aihe itse, olisikin tietysti hieman outo foorumi kriittisille tarkastelukulmille, mutta toki KuPS:n kaltainen seura sellaisenkin tarkastelun vielä ansaitsisi.

Juhlakirjana tämä teos on kuitenkin onnistunut. Kiehtovia yksityiskohtia ja näkökulmia riittää. Tämä on hyvä peruskurssi kupsilaisuuteen ja mukavaa luettavaa muillekin kuin savolaisille. Samalla KuPS:n kautta avautuu persoonallinen näkökulma kuopiolaisuuden, suomalaisuuden ja jalkapallon kulttuurivoluutioon – ja myös kansainvälisen todellisuuden kytkymiseen tähän kaikkeen.

Kirjassa on mielenkiintoisia lukuja ja toimiva kokonaisuus, mutta samalla moni tarina jää auki. Ei kesken, vaan auki, ja lukijan ajatus alkaa jatkaa tarinan kannustamana pohtia kaikenlaista. Tulee jopa halu kilauttaa kaverille, tyylisiin: *”Kuule, luin just Lehtisen kirjaa, ja tuli siitä Aulis Rytkösen kohdasta mieleen, että onkohan kukaan koskaan...”*

Vaikka harva käsite on niin epäiteellinen ja aukkoinen kuin ”kansanluonne”, nyt taidetaan olla myyttisen savolaisen ilmaisen ytimessä. Teksti aktivoi lukijansa, kietoo pauloihinsa,

mutta jättää silti lukijan vastuulle sen, minkä kuvan tarina lopulta piirtää. Tarina jatkaa elämäänsä ja kasvuaan lukijan ajatuksissa.

Kirjassa on myös eräänlaisen juurihoidon tunnelma. Maailmalla paljon pyörinyt kirjoittaja on tätä kirjoittaessaan tehnyt aikamatkan oman identiteettinsä juurille – mutta samalla ohjaa lukijansakin miettimään oman taustansa rakentumisen arkisia toimintaympäristöjä. Kirjan vahvuus ei siksi olekaan sen kertomissa asioissa – joita toki niitäkin riittää – vaan siinä, miten se aktivoi lukijansa ajattelemaan itse.

Yksi niistä ajatuksista on toki sekini, että KuPS on kyllä niin merkittävä instituutio savolaisuuden, kuopiolaisuuden ja suomalaisen jalkapallon historiassa, että siitä olisi syytä saada mukavan juhlakirjan jatkoksi myös aidosti kriittisellä tutkimusasetteella tehty tietoteos – ei vähiten viimeisimmän 25 vuoden osalta.

Kuten olisi monesta muustakin suomalaisesta urheiluseurasta.

Urheilukulttuurimme on nostanut valtakunnallisten ja paikallisten palkintokaappien päälle niin monta kiiltokuvaa, etteivät ne joutuisi häväistyksi, jos tarinoita katsottaisiin joskus myös kriittisin silmin. Se ei kuitenkaan ollut juuri tämän kirjan tarkoitus, joten ei haukuta sitä siitä.

**JARI KUPILA**



## Aika aikaansa kutakin

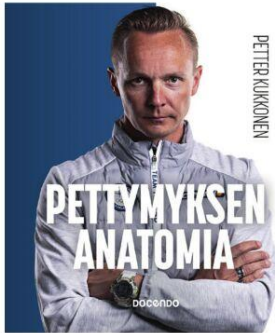
**Petter Kukkonen: Pettymyksen anatomia.**

*Docendo, 319 s.*

**ILAHDUN ESIPUHEEN SANOITUKSESTA:**

*”Kirjan päähuomio on asemoitunut ylikorostetusti vastoinkäymisten maailmaan, pettymyksiin, joista osa porautuu syvemmälle ihon alle kuin toiset.”* Harvoin on tarjolla valmentajan kerrontaa haasteista, harmituksesta ja myytyyn menneistä unelmista. Useimpien muistelmien tarjoilevat elon kulta-hippasia, joissa toki satunnaiset kuopat ja kompuroidut mainitaan, mutta vain korostamassa menestyksellisyiden ylistystä.

Yhdistetyn hiihdon maajoukkueen pitkäaikainen päävalmentaja **Petter Kukkonen** rykäisee sanaisen arkunsa räväkästi auki kitarisat heiluen. En tiedä, oliko kirjoittamisen motiivina



tyhjentää omaa mieltä vai puhdistaa julkista pöytää arvokilpailuiden epäonnistumisista ja Kansainvälisen hiihtoliiton kanssa tapahtuneista hyppypukuhuijauksiväännöistä. Kaikkea tätä ja onneksi paljon muutakin yli 300 sivuun mahtuu. Kukkonen teksti seilaa lähi-menneytyden ja kaukaisempien kisa-vuosien väliä kuvaten tiiviisti niin koronapandemian varjostamia Pekingin talviolympialaisia kuin muitakin viiden-toista valmentajavuoden mutkia.

Sykettä kirjassa piisaa loppuriveille saakka. Ehkä tyylin on ajateltu sopivan sellaisille lukijoille, joiden käsistä sanallisesti tylympi kirja saattaisi tipahtaa lattialle. Kukkosella tuntuu kuitenkin olevan hoppu tyhjentää pajatso jokaisella sivulla. Vähempikin riittäisi. Pikkunäppärillä sutkautuksilla kuorutetut lauseet hukuttavat hyvää sisältöä. Kukkonen esimerkiksi kritisoi useasti Kiinan valtiollista toimintaa ja ihmisoikeustilannetta, mutta kutsuu Pekingin talviolympialaisten paikallisia kisatyohtajia hattiväiteiksi. En huvitu myöskään kliseisestä sanoituksesta valmentajan ja urheilijoiden suhteen kuvauksessa: *”Olimme aina osanneet retuuttaa kissan pöydälle ja puhuneet rohkeasti asioista, sitä kautta luottamus ja keskinäinen kunnioitus olivat kuin kultahäntään viettävällä pariskunnalla.”*

Esipuheessa Kukkonen toteaa, että teos ei ole opas urheilullisen menestyksen saavuttamiseen. Pohdin silti kirjaa valmentajan aakkosina kilpaurheilun maailmasta. Sainko tekstistä jotain hyppysiini ollakseni parempi tai jakaakseni osaavammin osaamistani? En. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö joku – tai monetkin – saa. Mäkihyyppäjille, hiihtäjille ja yhdisteljiöille sekä heidän valmennukseensa ja huoltotoimiinsa osallistuville kirja tarjoaa samaistumiskohtia ja tiedollista sisältöä.

Jotain vetovoimaa Petter Kukkonen kynäilyssä on. Ehkä se on kepeä kieli pettymysten keskellä. Tai ehkä se on jyväsäläläistyneen lieksalaisen tur-

boahdettu puhelutva, joka saa odottamaan, että mitähän seuraava sivu silmille heittää. Raflaavuuden kanto-voimaan Kukkonen tuntuu luottavan. Onko se sitten pahasta? Suoraa puhettahan hän lupasi, joten teksti osoittaa kirjailijan olevan sanojensa mittainen mies. Kukkonen ei säästele ketään ryöpsäyttäessään tekstiään, mutta vaa-tiiko hän liikaa jaksamista lukijaltaan ja lopulta itseltäänkin?

Kirjassa käsitellään isoja asioita, harmillisesti usein vain pintapuolisesti. Kukkosella on varmasti syvempääkin sanottavaa valmentajuudesta, valmentajan ja urheilijan välisestä vuoro-vaikutuksesta sekä urheilun suhteesta mediaan. Kenties myös koko suomalaisen huippu-urheilun solmuisuudesta. Nyt hän raaputtaa näitä teemoja hie-man, mutta syöksähtäkin sumeilematta sivukujille juuri, kun tekstin toivoo sukeltavan syvemmälle. Sinänsä soljuvan, mutta pidemmän päälle liialliselta tuntuvan sutkauttelun sijaan, Kukkonen olisi voinut ilmaista suoremmin kokeneen valmentajan hiljaiset tiedot ja entisen urheilijan taidot avuksi nykyisille ja tuleville sukupolville. Saammekohan analyttisemmän jatko-osan?

Kirjoittaa Kukkonen osaa. *Pettymyksen anatomia* on tarina, henkilökohtainen saaga valmennusurakoinnista yhdistetyn hiihdon huipulla, joka antoi ja otti. Kirja herätti kiinnostuksen nähdä lisää Kukkonen kynän jälkeä. Varasin kirjastosta kolme vuotta sitten julkaistun esikoisteoksensa *Oliivipuut eivät koskaan kuole*.

**RIITTA-ILONA PUMMI-KUUSELA, FM**  
väitöskirjatutkija  
riittailonapummikuusela@gmail.com



## Kun lumi oli valkoista, ladut ehjiä

**Marko Tapio: Peli pakkasen kanssa. Talvisia tarinoita. Toimittanut Erkki Vettenniemi.**

*Saarjärven museo 2023, 233 sivua.*

**URHEILULÄHETYKSIIN ON VIIME AIKAINA** tuotu selostajan tueksi asiantuntijoita valottamaan lajin syvimpiä saloja. Se ei ole mikään uusi keksintö, vaan tunnettiin jo Oslen MM-hiihdoissa helmikuussa 1966.

*”Minun tehtäväni on kuvailla kisanäkymiä sisältä päin”, Marko Tapper*



luonnehti tehtävänsä. Idea tuli **Paavo Noposelta**, joka oli ihastunut Markon romaaneihin ja käynyt tutustamassa niiden kirjoittajaan Saarijärvellä.

**Tahko Pihkala** riemastui Marko Tapperin (kirjailijanimi Marko Tapio) radiopakinoista, olihan hänellä itselläänkin kokemusta radioäänenä. **Eino S. Repo** sen sijaan hyllytti Noposen hetkeksi seuraavien kisojen alla. Synnä Noposen mukaan oli selostuksissa liikaa hehketut ”Tapperin veljekset”.

Marko Tapperin kisatunnelmiin voi eläytyä tuoreessa kirjassa *Peli pakkasen kanssa*. Urheiluhistorioitsija **Erkki Vettenniemi** on kaivanut arkistoista Marko Tapion 1960-luvulla lehtiin kirjoittamia ja sinne unohdettuja talvisia tarinoita.

Ne ovat raikkainta mitä hiihtämisistä on suomeksi kirjoitettu sitten **Pentti Haanpään**.

Marko Tapio veisti samoihin aikoihin suurteostaan *Arktinen hysteria*, joten nämä kevyemmät lastut tarjosivat hermolepoa ja luottamusta oman kynän terävyyteen. Tarinoiden taiteelliset keinot ovat Tapion romaaneista ja dekkareista tuttuja. Kertojan nyt-hetkessä on läsnä niin menneisyys kuin tulevaisuuskin. Virke etenee sähisten ja vaaraa ennustaen kuin palava sytytyslanka.

Ja kuin sauvan pistoina syntyy osuvia kuvia: *”lumitakkeloinen lettippää tyttö, pieni ja värikäs kuin pikkutikka”*. Joku taas kiisi ladulla *”kuin rikkinaisen paperisäkin riekale, jota tuuli vie hankea pitkin”*. Se oli tietysti **Eero Mäntyranta**.

Varsinkin Oslen kisojen ja kisakau-pungin tarkkailu saa Marko Tapion aistit ja mielen herkistymään. Norjan kielien nuottikin on *”kuin jäniskoiran häntä, varsinkin jos tuon hännän perässä kaisen aikaa juoksisi ja keikkuisi vinosti punaheltainen kukko”*.

**Harald Grönnungenillä** *”on kauneimmat miehen silmät, mitä kenelläkään olen nähnyt”*.